

Opetus- ja kulttuuriministeriö

16/4.1/14

21.5.2014

Viite: OKM046:00/2014

Tasa-arvoasiain neuvottelukunnan lausunto luonnoksesta hallituksen esitykseksi eduskunnalle laeiksi lasten päivähoidosta annetun lain 11 a §:n muuttamisesta ja lasten kotihoidon ja yksityisen hoidon tuesta annetun lain 3 §:n muuttamisesta (subjektiivisen päivähoito-oikeuden rajoittaminen)

Tasa-arvoasiain neuvottelukunta (TANE) kiittää lausuntopyynnöstä ja keskittyy lausunnossaan erityisesti subjektiivisen päivähoito-oikeuden merkitykseen sukupuolten tasa-arvon ja perheiden yhdenvertaisuuden kannalta. Lausunto pohjautuu TANE:n kantaan, jossa puolustetaan lasten tasa-arvoa ja yhdenvertaisuutta.

Hallitus on osana rakennepoliittista ohjelmaansa päättänyt, että päivähoitolain 11 a §:ssä säädettyä oikeutta päivähoitoon rajoitetaan sosiaaliset perusteet huomioivalla tavalla osa-aikaiseksi silloin, kun vanhempi on kotona äitiys-, isyys-, vanhempain- tai hoitovapaalla tai kotihoidon tuella.

Rakennepoliittisen ohjelman päätös on ristiriidassa pääministeri Jyrki Kataisen hallitusohjelman kirjauksen kanssa. Kirjauksen mukaan päivähoito säilyy subjektiivisena oikeutena. Subjektiivisia oikeuksia ei voi rajata ilman, että ne lakkaavat olemasta subjektiivisia oikeuksia. **Myös hallituksen esitysluonnoksessa todetaan, että subjektiivisen päivähoito-oikeuden on oikeuskäytännön myötä tulkittu tarkoittavan ehdotonta oikeutta saada lapselle kokopäiväistä hoitoa.**

Hallituksen esitysluonnoksessa arvioidaan lainsäädännön nykytilaa. Esitysluonnoksessa todetaan, että päivähoitolainsäädännön voimaan tulon jälkeen yksi merkittävimmistä muutoksista on ollut päivähoiton muuttuminen tarveharkintaisesta palvelusta subjektiiviseksi oikeudeksi. Subjektiivinen oikeus päivähoitopaikkaan toteutettiin siitä huolimatta, että muutos osui 1990-luvulle, jonka alkupuolella Suomessa oli syvä taloudellinen lama. **Esityksessä todetaankin, että investoinnit lasten ja perheiden peruspalveluihin, kuten varhaiskasvatukseen, tuovat pidemmällä aikavälillä säästöjä lastensuojelun ja korjaavien erityispalveluiden tarpeen vähentyessä. TANE pitääkin kummallisena, että subjektiivinen päivähoito-oikeus halutaan poistaa säästötoimena.**

Hallituksen esitysluonnoksessa esitetään, että lapselle olisi jatkossakin järjestettävä voimassa olevan lain laajuinen päivähoitopaikka, jos se olisi tarpeen lapsen kehityksen, tuen tarpeen tai perheiden olosuhteiden takia taikka se olisi muutoin lapsen edun mukaista. Esityksessä myönnetään, että tarveharkintainen päivähoitopaikka aiheuttaisi kunnille jonkin verran hallinnollisia kustannuksia. **TANE pitää lisäksi ongelmallisena, että tarveharkintaisuus saattaa johtaa perheiden turhaan leimaamiseen. Lisäksi hankalissa tilanteissa olevilla perheillä ei riitä aina voimavaroja hakea tukea, vaikka olisivatkin siihen oikeutettuja. Vaarana on, että kaikkein haavoittuvimpiin ryhmiin kuuluvat lapset jäävät varhaiskasvatuksen ulkopuolelle.**

Hallituksen esityksessä todetaan, että vaikka oikeutta kokopäiväiseen päivähoitoon rajoitetaan, kynnys harkita laajempaa päivähoito-oikeutta on pidettävä matalana. Esityksen mukaan toiminnan järjestäjän olisi yhdessä perheen kanssa pohdittava tarpeen olemassaoloa ja syitä. Tilanteessa, jossa perhe ja toiminnan

järjestäjä (yleensä kunta) eivät pääse kokopäiväisen päivähoitopaikan tarpeesta yhteisymmärrykseen, jouduttaisiin kuitenkin hankkimaan sosiaali- ja terveysviranomaisten ja asiantuntijoiden lausuntoja. **TANE näkee tässä vaarana, että tarveharkinta pitkittyy kohtuuttomasti ja lasten oikeus varhaiskasvatukseen vaarantuu. Lisäksi TANE kysyy, miten aiotaan taata lasten yhdenvertaisuus asuinpaikasta riippumatta.** Vaarana on, että taloudellisesti vaikeassa asemassa olevissa kunnissa tarveharkinta päättyy muita useammin kielteiseen päätökseen perheen tilanteesta riippumatta. TANE ei kannata subjektiivisesta päivähoito-oikeudesta tarveharkintaan siirtymistä, mutta siihen siirryttäessä olisi hyvä, että harkinnan tekee joku riippumaton taho. **TANE painottaa, että siirtyminen universaalista oikeudesta harkinnanvaraisuuteen on erittäin suuri muutos. Universaalit oikeudet ovat olleet erittäin tärkeässä asemassa pohjoismaista tasa-arvoa rakennettaessa.**

Esityksen mukaan lasten kotihoidon ja yksityisen hoidon tuesta annetun lain mukaiset tuen myöntämisperusteet eivät muutu. Toisin sanoen olisi mahdollista, että yksityisen hoidon tuella olisi edelleen mahdollista laittaa perheen lapsi yksityisen palvelun tuottajan järjestämään päivähoitoon, vaikka yhtä tai useampaa perheen muuta lasta hoidettaisiin kotona. TANE:n mukaan tämä asettaisi perheet epätasa-arvoiseen asemaan. **Kaikilla lapsilla pitää olla samanlainen oikeus varhaiskasvatukseen riippumatta siitä, ovatko he kuntien tai yksityisten ylläpitämän varhaiskasvatuksen piirissä.** Lisäksi on perheiden tasa-arvoisen kohtelun vastaista, että julkisen puolen päivähoidon asiakkaat joutuvat perustelemaan erityistilanteissa kokopäiväisen päivähoidon tarvetta, mutta yksityisen puolen asiakkaat eivät.

Esityksessä todetaan, että muutos vaikuttaisi enemmän naisten asemaan kuin miesten, koska naiset käyttävät perhevapaita ja -etuuksia miehiä enemmän. Vuonna 2011 vanhempainpäivärahoista 91,7 prosenttia käytti äiti ja 8.3 prosenttia isä.

TANE:n mukaan subjektiivinen päivähoito-oikeus takaa parhaiten kaikille lapsille saman oikeuden varhaiskasvatukseen ja laadukas varhaiskasvatus onkin ennen kaikkea lapsen oikeus, mutta se on tärkeä myös sukupuolten tasa-arvon kannalta. **Joustavat ja kaikille saatavilla olevat päivähoitopalvelut ovat avainasemassa työn ja perheen yhteensovittamisessa sekä perheiden hyvinvoinnin edistämisessä.**

Subjektiivinen päivähoito-oikeus ja toimivat päiväkotipalvelut ovat tärkeitä myös työurien pidentämisen kannalta. Jotta työurien pidentämisessä onnistutaan, on huolehdittava siitä, että naisten ja miesten osin erilaiset työhön liittyvät ongelmat otetaan huomioon muun muassa päivähoitopalveluiden kehittämisessä. Pitkällä aikavälillä naisten työllisyys on selvästi noussut ja miesten hieman alentunut, mutta naisten ja miesten työllisyyteen vaikuttaa edelleen paljon koulutustaso sekä perhevapaiden jakautuminen sukupuolten kesken.

Naiset käyttävät edelleen valtaosan perhevapaita. Naiset ovatkin 25 - 40-vuoden iässä hieman miehiä vähemmän töissä perhevapaiden takia. **Päiväkotipalveluiden kehittäminen niiden rajaamisen sijasta on siis tärkeää erityisesti pienten lasten äitien työllisyysasteen korottamisessa. Hallituksen esityksessä on ongelmallista, että paitsi lapset myös vanhemmat (suurimmaksi osaksi siis äidit) ovat eriarvoisessa asemassa sen mukaan, hoidetaanko heidän lapsensa yksityisessä vai julkisessa päivähoitossa.**

Päiväkotipalveluiden kehittämisen lisäksi myös perhevapaita on kehitettävä niin, että ne jakautuisivat nykyistä tasaisemmin isien ja äitien välillä.

Lausunto on hyväksytty tasa-arvoasiain neuvottelukunnan kokouksessa 20.5.2014.

Lausunnon keskeinen sisältö

Tasa-arvoasiain neuvottelukunta (TANE) kannattaa subjektiivisen päivähoito-oikeuden säilyttämistä ennallaan. TANE pitää kummallisena, että subjektiivinen päivähoito-oikeus halutaan poistaa säästötoimena. Hallituksen esityksessä todetaan, että investoinnit lasten ja perheiden peruspalveluihin, kuten varhaiskasvatukseen, tuovat pidemmällä aikavälillä säästöjä lastensuojelun ja korjaavien erityispalveluiden tarpeen vähentyessä.

TANE painottaa, että siirtyminen universaalista oikeudesta harkinnanvaraisuuteen on erittäin suuri muutos. TANE pitää ongelmallisena, että tarveharkintaisuus saattaa johtaa perheiden turhaan leimaamiseen. Lisäksi hankalissa tilanteissa olevilla perheillä ei riitä aina voimavaroja hakea tukea, vaikka olisivatkin siihen oikeutettuja. Vaarana on, että kaikkein haavoittuvimpiin ryhmiin kuuluvat lapset jäävät varhaiskasvatuksen ulkopuolelle.

Hallituksen esityksen mukaan lasten kotihoidon ja yksityisen hoidon tuesta annetun lain mukaiset tuen myöntämisperusteet eivät muutu. TANE:n mukaan kaikilla lapsilla pitää olla samanlainen oikeus varhaiskasvatukseen riippumatta siitä, ovatko he kuntien tai yksityisten ylläpitämän varhaiskasvatuksen piirissä.

Esityksessä todetaan, että muutos vaikuttaisi enemmän naisten asemaan kuin miesten, koska naiset käyttävät perhevapaita ja -etuuksia miehiä enemmän. Päiväkotipalveluiden kehittäminen niiden rajaamisen sijasta on tärkeää erityisesti pienten lasten äitien työllisyysasteen korottamisessa ja työllistymisen helpottamisessa.